

ZIELIŃSKI EDWARD IWO – historyk filozofii, tłumacz, ur. 6 IX 1939 w Kamionce k. Gniezna, zm. 20 VII 2010 w Gdańsku.

W 1955 po ukończeniu gimnazjum ogólnokształcącego w Gnieźnie Z. wstąpił do zakonu Franciszkanów Konwentalnych, rozpoczynając nowicjat w Niepokalanowie. Po zakończeniu nowicjatu w 1956 uczył się w szkole średniej w Jaśle i Niepokalanowie, a w Grodzisku Mazowieckim zdał eksternistyczną maturę. Studia filozoficzno-teologiczne odbywał w Wyższym Seminarium Duchownym OO. Franciszkanów najpierw w Łodzi, a następnie w Krakowie. 4 VII 1964 przyjął święcenia kapłańskie, po których przełożeni skierowali go na studia filozoficzne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL, uwieńczone w 1967 tytułem magistra filozofii na podstawie pracy *Kwestie wstępne do „Disputata in veterem artem” według Benedykta Hesse. Wydanie tekstu na podstawie rękopisów BJ 2037, 2043, 2455*, pisanej pod kierunkiem M. Kurdziałka. W latach 1968–1969 rozpoczął studia doktoranckie na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, przerwane z powodu choroby nowotworowej. W latach 1971–1977 pracował w KUL, w zespole merytoryczno-leksykograficznym *Encyklopedii katolickiej* (I–, Lb 1973–), opracowując merytorycznie wszystkie hasła z dziedziny filozofii z tomów II–IV. W tym samym czasie pracował także jako asystent w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. W 1976 uzyskał stopień naukowy doktora na podstawie rozprawy *Nieskończoność Bytu Bożego w filozofii Jana Dunsza Szkota*, napisanej pod kierunkiem Kurdziałka. W latach 1977–1989 był zatrudniony na stanowisku adiunkta w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej. W 1989 uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie książki *Jednoznaczność transcendentna w metafizyce Jana Dunsza Szkota* i od czerwca 1989 został zatrudniony na stanowisku docenta. W 1990 został kierownikiem Katedry Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej, a od 1992 pracował tam na stanowisku prof. nadzwyczajnego. W latach 1978–2001 był również wykładowcą Wyższego Seminarium Duchownego OO. Franciszkanów w Łodzi-Łagiewnikach, a w latach 1989–1996 kustoszem kapitulnym Prowincji św. Maksymiliana. W latach 1990–1993 powierzono mu funkcję kierownika Sekcji Filozofii Teoretycznej na Wydziale Filozofii KUL. 2 IX 2004 uzyskał tytuł naukowy prof. nauk humanistycznych, a od 23 VI 2006 został

zatrudniony na stanowisku prof. zwyczajnego na Wydziale Filozofii KUL. Od 1990 do 30 VIII 2009 kierował Katedrą Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej, a od 1 IX 2009 Katedrą Wiedzy o Kulturze Średniowiecznej w Instytucie Kulturoznawstwa na Wydziale Filozofii KUL. Prowadził także wykłady w Lewoczy (Słowacja), we Lwowie i w Paryżu, a w latach 2000–2001 oraz 2007–2008 prezentował średniowieczną filozofię franciszkańską w Instytucie Franciszkańskim w Krakowie. Był członkiem wielu towarzystw naukowych (Towarzystwo Naukowe KUL, Polskie Tow. Tomasza z Akwinu, Societas Internationalis Scotistica). Organizował ważne sympozja naukowe, w tym w 2008 międzynarodowy kongres poświęcony filozofii bł. Jana Dunsza Szkota.

Ważniejsze prace Z.: *Les questions sur les universaux de Benoit Hesse* (z S. Wielgusem, MPhP 14 (1970), 131–153); *Kwestie wstępne do „Disputata in veterem artem” według Benedykta Hesse. Wydanie tekstu na podstawie rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej: 2037, 2043, 2455* (AM 1 (1973), 159–230); *Dwie współczesne koncepcje filozofii św. Bonawentury* (RF 22 (1974) z. 1, 13–38); *Interpretacje filozofii św. Bonawentury* (w: *Św. Bonawentura. Życie i myśl*, Niepokalanów 1976, 7–96); *Nieskończoność bytu Bożego w filozofii Jana Dunsza Szkota* (Lb 1980); *Unendlichkeit und Identitätsaussage (praedicatio per identitatem) in Bezug auf Gott* (w: *Sprache und Erkenntnis im Mittelalter*, B 1981, II 999–1002); *Möglichkeit und Grenzen der natürlichen Erkenntnis Gottes bei Johannes Duns Scotus* (Wissenschaft und Weisheit 48 (1985), 17–32); *Jednoznaczność transcendentalna w metafizyce Jana Dunsza Szkota* (Lb 1988); *Kontekst i funkcja teorii pojęć jednoznaczności transcendentalnych u Jana Dunsza Szkota* (Studia Franciszkańskie 3 (1988), 155–170); *Giovanniego Reale nowa interpretacja myśli Platona* (w: *Platon. Nowa interpretacja*, Lb 1993, 9–25); *Aristotele e Aristotelismo all’università Cattolica polacca di Lublino* (w: *Aristotele. Perché la metafisica*, Mi 1994, 507–525); *Anzelm jako poprzednik Jana Dunsza Szkota w teorii jednoznaczności transcendentalnej* (w: *Saint Anselm Bishop and Thinker*, Lb 1999, 297–321); *Jana Dunsza Szkota rozumienie metafizyki i jej przedmiotu* (w: *Metafizyka w filozofii*, Lb 2004, 129–143); *Istota wolności: Anzelm – Plotyn – Augustyn – Jan Duns Szkot* (w: *Czasy katedr – czasy uniwersytetów. Źródła jedności narodów Europy*, Lb 2005, 39–56); *Problem emanacjonizmu w*

filozofii Plotyna (w: *Analogia w filozofii*, Lb 2005, 273–285); *Różne metafizyki, a ten sam Bóg. Augustyn – Tomasz z Akwinu – Jan Duns Szkot* (w: *Filozofia franciszkanów*, Niepokalanów 2005, II 7–24).

Z. był także autorem recenzji książkowych, haseł encyklopedycznych do *Encyklopedii katolickiej* i *Powszechnej encyklopedii filozofii* (I–X, Lb 2000–2009), redaktorem naukowym wielu publikacji (m.in. przejrzał przekład, wstępem i przypisami opatrzył pracę: Anzelm z Canterbury, *Monologion. Proslogion*, tłum. T. Włodarczyk, Wwa 1992).

Przełożył prace: G. Reale, *Historia filozofii starożytnej* (I–V, Lb 1993–2002); tenże, *Mądrość antyczna lekarstwem na zło nękające współczesnego człowieka* (w: *Giovanni Reale. Doktor honoris causa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, Lb 2001, 13–41); tenże, *Myśl starożytna* (Lb 2003, 2010²); tenże, *Trzy paradygmaty metafizyki stworzone przez myśl grecką i chrześcijańską* (Ethos 15 (2002) nr 3–4, 20–29); Th. A. Szlezák, *Idea Dobra jako arché w Politei Platona* (z M. Osmańskim), RF 51 (2003) z. 1, 403–425); F. van Steenberghen, *Filozofia w wieku XIII* (Lb 2005); C. É. Viola, *Anzelm z Aosty. Wiara i szukanie zrozumienia* (Lb 2009); J. Ratzinger, *Świętego Bonawentury teologia historii* (Lb 2010).

ZAINTERESOWANIA BADAWCZE. Zainteresowania naukowe Z. były ściśle powiązane z jego pracą dydaktyczną. Odczuwając brak w literaturze pol. gruntownego opracowania myśli antycznej, przełożył na język pol. monumentalne, pięciotomowe dzieło G. Realego *Historia filozofii starożytnej*. Z Z. inspiracji Reale napisał podręcznikowy skrót tego dzieła, przełożony na język pol. pt. *Myśl starożytna*. Kontakty z Realem zwróciły uwagę Z. na nową interpretację myśli Platona, którą w latach 60. XX w. sformułowała grupa uczonych z Tybingi (H. Krämer, K. Geiser, Th. Szlezák), a której gorącym zwolennikiem i propagatorem jest Reale. Wymiernym efektem tych zainteresowań była zorganizowana na KUL w 1992 międzynarodowa konferencja „Platon – nowa interpretacja” oraz publikacja materiałów z tej konferencji (*Platon – nowa interpretacja*, Lb 1993).

Innym, ważnym obszarem zainteresowań Z. była średniowieczna tradycja augustyńsko-anzelmiańska. Z. podkreślał, że w myśli św. Anzelmia z Canterbury dokonało się harmonijne połączenie rozumu i wiary, która nie jest pojmowana jako akt nieracjonalny, ale ponadracjonalny. W ten sposób –

zdaniem Z. – Anselm stał się prekursorem najlepszych tendencji w scholastyce, wyrażających się w hasle: *fides quaerens intellectum* („wiara poszukująca zrozumienia” – podtytuł *Proslogionu*). Anselmiańskie fascynacje zaowocowały międzynarodowym sympozjum „St. Anselm – Bishop and Thinker”, zorganizowanym w 1996 na KUL. Materiały z tego sympozjum (*St. Anselm Bishop and Thinker*, Lb 1999), przekład książki C. Violi o św. Anselmie, weryfikacja pol. przekładu Anselmowego *Monologionu* i *Proslogionu*, hasła encyklopedyczne związane z życiem i dziełem Anselma – to kolejne świadectwa tych zainteresowań badawczych.

Z. był przede wszystkim znawcą dojrzałej scholastyki i filozofów należących do szkoły franciszkańskiej. Przełomowe znaczenie dla pol. studiów mediewistycznych miał przygotowany przez Z. przekład dzieła F. Van Steenberghena, *Filozofia w wieku XIII*. W praktyce dydaktycznej i pisarskiej Z. był propagatorem zarysowanego przez Van Steenberghena, nowego obrazu nurtów doktrynalnych XIII w. W tej wizji pierwsza poł. XIII w. była zdominowana przez arystotelizm eklektyczny, zw. też awicennizującym, a dopiero w drugiej poł. XIII w. ukształtowały się: arystotelizm umiarkowany (ortodoksyjny), radykalny (heterodoksalny) oraz filozoficzna szkoła augustyńska. Spośród głównych postaci XIII w. dużo uwagi poświęcił Z. myśli św. Bonawentury. Przełożył wiele ważnych tekstów dotyczących Doktora Serafickiego (np. L. Veutheya). Ostatnim przekładem Z., opublikowanym w 2010, była książka J. Ratzingera *Bonawentury teologia historii*.

INTERPRETACJA MYŚLI JANA DUNSA SZKOTA. Z. był najwybitniejszym pol. znawcą myśli Jana Dunsza Szkota. Starł się zaprezentować jego myśl w odpowiednim kontekście historycznym, jaki stanowił kryzys doktrynalny spowodowany potępieniami z 1277. Duns Szkot, zdaniem Z., chciał pokonać ten kryzys, zachowując zarówno standardy naukowości, które proponował arystotelizm, jak i nie tracąc nic z integralności doktryny chrześcijańskiej. Ta intencja powodowała, że wskazane przez Dunsza Szkota rozwiązania wychodziły poza jednostronność ujęć proponowanych przez szkołę tomistyczną oraz augustyńską. Z tego względu – zauważył Z. – Duns Szkot prowadził swoje rozważania przede wszystkim w perspektywie epistemologicznej: np. sformułowana przez niego doktryna jednoznaczności pojęcia bytu miała zapewnić możliwość naturalnego poznania Boga tak, aby z

jednej strony nie przyjmować augustyńskiej teorii iluminacji, a z drugiej nie narazić się na zarzut panteizmu. Z. wielokrotnie podkreślał, że Dunska Szkota doktryna jednoznaczności pojęcia bytu nie przeciwstawia się nauce o analogii pojęcia bytu, ale może stanowić jej mocną podstawę.

Wiele uwagi poświęcił Z. analizie dowodu Dunska Szkota na istnienie Boga oraz założeń i uwarunkowań tej argumentacji. Temu zagadnieniu była poświęcona jego praca doktorska, wstęp i komentarze do przygotowanego przez T. Włodarczyka pol. przekładu Dunska Szkota *Traktatu o Pierwszej Zasadzie* (Wwa 1988). Innym ważnym rozwiązaniem zaproponowanym przez Szkota, które – zdaniem Z. – rzucało wiele światła na średniowieczną antropologię, była koncepcja jednostkowania bytu. Z. opracowywał to zagadnienie w swoim wykładach i artykułach, a twórczo rozwijają ten problem jego uczniowie (Koszkało, Salamon). Ukoronowaniem aktywności Z. w zakresie studiów szkotystycznych było zorganizowanie w 2008 na KUL-u międzynarodowego sympozjum „700-lecie śmierci bł. Jana Dunska Szkota”. Z. przygotował do druku materiały z tego spotkania.

S. Janeczek, *Filozofia na KUL-u. Nurty – osoby – idee*, Lb 1998; A. Kijewska, *Bibliografia prac o. prof. Edwarda I. Z. OFMConv*, RF 56 (2008) nr 2, 23–29; też, *Jeden z dawnych mistrzów. Biogram naukowy prof. Edwarda I. Zielińskiego OFMConv*, tamże, 9–21; też, „Boży rzemieślnik” – prof. dr hab. Edward Iwo Z. OFMConv (1939–2010), *Summarius* 39 (2010), 147–154.

Agnieszka Kijewska